

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОГОДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Ольга ОВЕЗМИРАДОВА

"01" вересня 2025 року

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Віталій ПІЧУРА

Протокол засідання кафедри

екології та сталого розвитку імені професора

Ю.В. Пилипенка, ХДАЕУ

від "28" серпня 2025 року № 1

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зелена економіка

Назва навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма – Технології захисту навколишнього середовища

Спеціальність – 183 Технології захисту навколишнього середовища

Галузь знань – 18 Інженерія, виробництво та будівництво

Кропивницький – 2025

1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни	Зелена економіка
Факультет	Рибного господарства та природокористування
Назва кафедри	Екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка
Викладач	Потравка Лариса Олександрівна , доктор економічних наук, професор, професор кафедри екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка (Проводить лекційні практичні заняття).
Контактна інформація	проспект Університетський, 5/2, місто Кропивницький, Кіровоградська область, 25031 Тел.: 0955391296 E-mail: potravkalarisa@gmail.com
Графік консультацій	Щочетверга, 15.30-16.30
Програма дисципліни	Змістова частина 1. «Зелена» економіка як механізм реалізації концепції сталого розвитку. Тема 1. Трансформація економічних систем: глобальний та національний вимір. Порівняння біологічної та економічної системи. Поняття трансформації економічної системи. Трансформаційні етапи національної економіки та її вплив на глобальну економічну систему. Еволюція системи інституційної моделі ресурсокористування. Процеси у системі природокористування, що впливають на формування сталого розвитку. Напрями трансформації системи природокористування на засадах концепції «зеленої» економіки. Тема 2. Історія формування концепції «зеленої» економіки. Визначення концепцій суспільного розвитку. Хронологія та підґрунтя розвитку «зеленої» економіки як суспільної парадигми. Концепція «зеленої» економіки. Тема 3. Напрями трансформації національної економіки України для реалізації концепції «зеленої» економіки. Напрями трансформації для реалізації концепції «зеленої» економіки. Нові орієнтири розвитку «зеленої» економіки. Інклюзивна трансформаційна економіка. Тема 4. Глобальні екологічні ризики. Зміна клімату як головний фактор розвитку галузей економіки. Використання показників якості навколишнього середовища для визначення можливостей бізнесу. Вплив глобального простору на місцеві ініціативи «зелених» напрямів розвитку. Завдання та кінцеві цілі державної політики в зелених секторах економіки (за оцінками ЮНЕП). Тема 5. Цілі державної політики в «зелених» секторах економіки. Трансформація моделі екологічного управління на засадах міжнародного досвіду. Основні завдання екологічного управління в просторовому контексті. Аналіз екологічної політики України щодо створення екологічних передумов «зеленого» курсу розвитку держави. Вдосконалення й розвитку державного екологічного моніторингу як основи розбудови «зеленої» економіки. Тема 6. Нові орієнтири розвитку «зеленої» економіки (європейський контекст).

Угоди у сфері довкілля «Україна-ЄС». Оцінювання стану навколишнього середовища: європейський досвід. Показники сталого розвитку. Аналіз наслідки структурної кризи в Україні: загрози та виклики. Оцінювання якості навколишнього середовища як основний вимір інвестиційної привабливості. «Зелені» курси галузей економіки України.

Змістова частина 2. Національна політика «зеленого» зростання в Україні.

Тема 7. Оцінка спроможності національної моделі «зеленої» економіки України.

Оцінка можливостей переходу України на «зелений» курс у період повоєнного відновлення. Система оцінювання стану навколишнього середовища для визначення рівня розвитку галузей національної економіки. Потреби екологізації економіки України. Оцінка спроможності національної моделі «зеленої» економіки. Пріоритети інноваційного розвитку України в «зеленому» форматі. Міжнародне партнерство як індикатор ефективності «зеленої» економіки.

Тема 8. Використання критеріїв розвитку суспільства для оцінювання ефективності «зеленої» економіки.

Оцінка міжнародного досвіду з розроблення системи індикаторів суспільного прогресу. Система індикаторів сталого розвитку. Система еколого-економічного обліку. Екологічні індикатори ОЕСР. Національна система еколого-економічного обліку (СЕЕО). Методологія ОЕСР щодо визначення індикаторів «зеленої» економіки. Показники екологічної та ресурсної продуктивності. Індикатори екологічних аспектів якості життя населення.

Змістова частина 3. Ключові сегменти та інструментарій «зеленої» економіки України.

Тема 9. «Зелений» бізнес як основа «зеленої» економіки.

«Зелене» сільське господарство: світовий досвід, перспективи та можливості для України. «Зелена» енергетика як основа повоєнного відновлення. «Зелена» індустрія та технологічний розвиток. Групування чистих технологій за ступенем розв'язання екологічних проблем. Концепція «озеленення» ЮНІДО здоров'я. Інструментарій «зеленого» зростання. Стале споживання та виробництво.

Тема 10. Умови переходу секторів економіки на «зелений» курс розвитку: виклики та перспективи.

Інструменти «зеленої» економіки. Низьковуглецевої моделі зростання. Реформа субсидій та «продаж квот» як інструмент кліматичної політики. Екологічні податки і збори. Стимули для інвестицій. «Зелені» державні закупівлі. Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування. Екологічне партнерство та добровільні угоди.

Тема 11. Індикатори «зеленої» економіки.

Оцінка міжнародного досвіду з розроблення системи індикаторів суспільного прогресу. Методологія ОЕСР щодо визначення індикаторів «зеленої» економіки. Перелік індикаторів «зеленого» зростання для України. оцінювання відповідності конкретних показників потребам національної економіки. Ефективність індикаторів «зеленого» зростання.

Тема 12. Україна в міжнародних процесах «зеленої» модернізації та екологічного партнерства.

	Етапи міжнародної взаємодії. Європейський інструмент сусідства та партнерства (ENPI). Система екологічного партнерства. Оцінка імплементації міжнародних угод в Україні. Напрями подальшої міжнародної взаємодії.
Мова викладання	Українська

2. Анотація курсу

Анотація курсу	Планування повоєнного відновлення Україні потребує формулювання системи довгострокових дій, які базуватимуться на деталізованому моніторингу ресурсних можливостей, стану навколишнього середовища та придатності певних територій для проживання людей. Першочергового значення буде набувати оцінювання можливостей відновлення та покращення якості середовища існування. У цьому контексті саме якість навколишнього середовища стає визначальним фактором розбудови «зеленої» економіки, а прийняття «зеленого» курсу відновлення національної економіки є орієнтиром для бізнесу усіх галузей. Вивчення цього курсу формує у здобувачів системне сприйняття усіх процесів функціонування суспільства, що дозволяє використовувати набуті раніше знання для оцінки можливостей «зеленого» розвитку на рівні підприємства, регіону, країни.
Інформаційний пакет дисципліни	http://dspace.ksau.kherson.ua:8888/course/view.php?id=830

3. Мета та завдання курсу

Мета викладання дисципліни	Формування у майбутніх фахівців теоретичних знань, умінь та практичних навичок спрямованих на усвідомлення концепції сталого розвитку, розуміння принципів «зеленого» зростання, визначення глобальних ризиків, використання критеріїв розвитку суспільства для визначення ефективності «зеленої» економіки, використання показників якості навколишнього середовища для сприйняття їх як основних умов ведення бізнесу.
Завдання вивчення дисципліни	Створення у здобувачів уявлення про вплив якості навколишнього середовища на ефективність різних галузей економіки, сприйняття показників якості води, ґрунту та повітря як критеріїв ризику для бізнесу, сприйняття «зеленого» курсу економіки як головного напрямку розвитку для усіх галузей економіки та використання відповідних індикаторів, усвідомлення важливості «зеленого» курсу розвитку країни як головної умови міжнародної інтеграції, вміння використовувати показники розвитку суспільства для оцінювання ефективності «зеленої» економіки.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Компетентності здобувача вищої освіти, сформовані в результаті вивчення курсу	
Загальні	K02. Знання і критичне розуміння предметної області та професійної діяльності. K06. Здатність розробляти та управляти проектами. K07. Прагнення до збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Спеціальні (фахові)	К15. Здатність до проєктування систем і технологій захисту навколишнього середовища та забезпечення їх функціонування.
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН	ПР 01. Знати сучасні теорії, підходи, принципи екологічної політики, фундаментальні положення з біології, хімії, фізики, математики, біотехнології та фахових і прикладних інженерно-технологічних дисциплін для моделювання та вирішення конкретних природоохоронних задач у виробничій сфері. ПР 04. Обґрунтовувати природоохоронні технології, базуючись на теоретичному змісті предметної області. ПР06. Обґрунтовувати та застосовувати природні (безпечні) та штучні системи і процеси в основі природоохоронних технологій відповідно екологічного імперативу та концепції сталого розвитку. ПР07. Здійснювати науково-обґрунтованих технічних, технологічних та організаційних заходів щодо запобігання забруднення довкілля. ПР13 Вміти застосовувати основні закономірності безпечних, ресурсоефективних і екологічно безпечних технологій в управлінні природоохоронною діяльністю, в тому числі, через системи екологічного керування відповідно міжнародним стандартам. ПР14 Вміти обґрунтовувати ступінь відповідності наявних або прогнозованих екологічних умов завданням захисту, збереження та відновлення навколишнього середовища.

5. Місце навчальної дисципліни у структурі освітньої програми

Рік викладання	2025-2026
Семестр	сьомий
Курс	четвертий
Обов'язкова компонента / Вибіркова компонента	Обов'язкова компонента
Пререквізити	Для ефективного освоєння дисципліни «Зелена економіка» необхідні знання, уміння та навички таких дисциплін: «Моніторинг навколишнього середовища», «Екологічні системи та ГІС-технології».
Постреквізити	Отримані знання, уміння й навички по завершенню вивчення даної дисципліни будуть використовуватися для вивчення таких дисциплін: «Організація управління в екологічній діяльності».

6. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів / годин	4,0 кредити ECTS (120 академічних годин)
Лекції	24 годин
Практичні / Семінарські	22 годин
Лабораторні	-
Самостійна робота	74 годин
Форма підсумкового контролю	Екзамен

7. Технічне та програмне забезпечення / обладнання

Технічне та програмне забезпечення	Навчальна дисципліна передбачає можливість застосування технічних засобів навчання: мультимедійні дошки, мультимедійні проектори, комп'ютери
Обладнання	Методичні вказівки та посібники

8. Політика курсу

Загальні вимоги	Здобувачі вищої освіти повинні планомірно та систематично засвоювати навчальний матеріал. Активно працювати під час практичних занять, брати участь в обговоренні дискусійних питань та кейсів, повною мірою долучатись до активних форм навчання. Вітається робота у наукових гуртках, підготовка тез доповідей та участь у конференціях, підготовка та публікація наукових статей, участь у конкурсах наукових робіт.
Політика щодо дедлайнів і перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. Процедура відпрацювання пропущених занять з об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування). Не запізнюватись на заняття. Дотримуватись техніки безпеки. Завчасно ознайомлюватись з темою практичної роботи. Пропущенні заняття відпрацьовувати у встановлений викладачем час. Відсутність на заняттях передбачає самостійне опрацювання пропущеного матеріалу. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням з деканом факультету.
Політика щодо виконання завдань	Позитивно оцінюються відповідальність, старанність, креативність, фундаментальність. Під час підготовки до практичних занять виконання самостійної роботи необхідно спиратись на конспект лекцій та рекомендовану літературу. Водночас використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання для формування продуктивної дискусії та різнобічного вивчення тем дисципліни.
Академічна доброчесність	Здобувач вищої освіти повинен дотримуватись кодексу академічної доброчесності: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права: надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

9. Структура курсу

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				
			годин				балів
			лк	лаб.	сем. / пр.	СР	
Змістова частина 1. «Зелена» економіка як механізм реалізації концепції сталого розвитку							
1	Лекція 1	Трансформація економічних систем: глобальний та національний вимір	2				
					2		2
						4	
2	Лекція 2	Історія формування концепції «зеленої» економіки	2				
					2		2
						2	
3	Лекція 3	Напрями трансформації національної економіки України для реалізації концепції «зеленої» економіки	2				
					2		2
						2	
4	Лекція 4	Глобальні екологічні ризики	2				
					2		2
						2	
5	Лекція 5	Цілі державної політики в зелених секторах економіки	2				
					2		4
						2	
6	Лекція 6	Нові орієнтири розвитку «зеленої» економіки (європейський контекст)	2				
					2		2
						4	
1	ПК ЗЧ 1	Підсумковий контроль за змістовою частиною 1					10
Всього за змістовою частиною 1 – 40 год.			12		12	16	24
Змістова частина 2. Національна політика «зеленого» зростання в Україні							
7	Лекція 7	Оцінка спроможності національної моделі «зеленої» економіки України	2				
					2		2

						16	
8	Лекція 8	Використання критеріїв розвитку суспільства для оцінювання ефективності «зеленої» економіки	2				
					2		2
						16	
	ПК ЗЧ 2	Підсумковий контроль за змістовою частиною 2					10
Всього за змістовою частиною 2 – 40 год.			4		4	32	14
Змістова частина 3.							
9	Лекція 9	«Зелений» бізнес як основа «зеленої» економіки	2				
					2		2
						4	
10	Лекція 10	Умови переходу секторів економіки на «зелений» курс розвитку: виклики та перспективи	2				
					2		2
						6	
11	Лекція 11	Індикатори «зеленої» економіки	2				
					2	8	4
12	Лекція 12	Україна в міжнародних процесах «зеленої» модернізації та екологічного партнерства	2				
							4
						8	
	ПК ЗЧ 3	Підсумковий контроль за змістовою частиною 3					10
Всього за змістовою частиною 3 – 40 год.			8		6	26	22
Підсумковий контроль з навчальної дисципліни (екзамен)							40
Всього з навчальної дисципліни – 120 год.			24		22	74	100

10. Форми і методи навчання

Лекція	Словесні методи навчання: пояснення (інформаційно-повідомлювальне, інструктивне-практичне, пояснювально-спонукальне, система зображально-виражальних засобів). Словесний метод (лекція – вступна, тематична, оглядова, підсумкова). Проведення лекційних занять включає: викладення теоретичного матеріалу, оглядові лекції з використанням наочного матеріалу, опорного конспекту, лекції візуалізації з використанням мультимедійних технологій. Наочні методи навчання, ілюстрування.
Практичні /Семінарські	Презентації, демонстрація, обговорення, аналіз конкретних ситуацій, дискусія, бесіди, дебати, кейс-методи, роботи в малих групах, емпіричні методи.

Лабораторні	-
Самостійна робота	Написання рефератів, опрацювання довідкової літератури, підготовка доповідей із застосуванням мультимедійних засобів.

11. Система контролю та оцінювання

Поточний контроль
Форми участі здобувачів вищої освіти у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю: -виступ з основного питання; -усна доповідь; -доповнення до відповіді доповідача; -участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття; -аналіз літературних джерел; -письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо); -самостійне опрацювання тем; -систематична роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань.
Підсумковий контроль за змістовою частиною
Передбачає виконання контрольної роботи за змістовою частиною 1, змістовою частиною 2, змістовою частиною 3. Всі завдання оцінюються у максимум у 10 балів.
Підсумковий контроль
Формою підсумкового контролю є екзамен, що виставляється на основі результатів поточного контролю та виконання завдань самостійної роботи. Мінімальна кількість балів, за якою здобувач отримує екзамен – 60 балів.

Розподіл балів з дисципліни (форма контролю – екзамен)

	Поточне оцінювання і контроль змістових частин (бали)															екзамен	Підсумкова оцінка (екзамен)
Змістова частина 1							Змістова частина 2			Змістова частина 3							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	ЗКР 1	T7	T8	ЗКР 2	T 9	T 10	T 11	T12	ЗКР3			
Max 2	Max 2	Max 2	Max 2	Max 4	Max 2	Max 10	Max 2	Max 2	Max 10	Max 2	Max 2	Max 4	Max 4	Max 10	Max 40	Max 100	

12. Шкала оцінювання

Шкала рейтингу ХДАЕУ	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	

13. Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література	1. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні: навч. посіб. / Т.П. Галушкіна, Л.А. Мусіна, В.Г. Потапенко та ін.; за наук. ред. Т.П. Галушкіної. – К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 154 с. 2. «Зелена» стратегія регіону / [Буркинський Б.В., Галушкіна Т.П., Реутов В.Є. та ін.]; за наук. ред. Буркинського Б.В., Галушкіної Т.П.; НАН України, Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. – Саки: ПП «Підприємство Фенікс», 2011 р. – 448 с. 3. The Rio Declaration on Environment and Development (1992) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unesco.org/.../RIO_E.PDF. 4. World Wide Fund for Nature. Living Planet Report 2002. – Gland, Switzerland: WWF, 2002 5. Kennet M. The Green economics reader. – Green Economics Institute / M.Kennet 2012. – 318 p 6. European Commission. EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth /COM (2010) 2020 Brussels, 3.3.2010. – 37 p. 7. Політика та право ЄС з питань, що стосуються довкілля : посібник ; підгот. В. Бізек. – Київ, 2013. – 168 с. 8. Декларації «Зеленого» зростання [Електронний ресурс] – Адреса доступу до сторінки – https://www.oecd.org/greengrowth/48634082.pdf/ 9. European Commission. EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth /COM (2010) 2020 Brussels, 3.3.2018. – 37 p 10. Доповідь про зелену трансформацію в Україні на основі показників зеленого зростання ОЕСР /
--------------------	--

	Мусіна Л.А., Кваша Т.К. – ЕаР GREEN, 2017. – 59 с. 11. Ідеологія «зеленого» зростання в системі національної економіки (теорія, інституційний базис, інструменти) : колект. монографія / Т.П. Галушкіна, Я.А. Жаліло, Л.Є. Купінець, І.Г. Манцуров, Л.А. Мусіна, О.Ф. Новікова, В.Є. Реутов, Н.І. Хумарова; НАН України, Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. – Одеса : Грінь Д.С., 2014. – 379 с.
Додаткова	1. European Commission. (2010) Europe 2020: a European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels [Electronic resource], [COM(2010) 2020]. – 37 p. 2. Зелена стратегія регіону / [Буркинський Б.В., Галушкіна Т.П., Реутов В.Є. та ін.]; за наук. ред. Б.В. Буркинського, Т.П. Галушкіної. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2011. – 345 с. 3. Національна доповідь Цілі Сталого Розвитку : Україна, [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – Режим доступу: https://menr.gov.ua/files/docs/ 4. Мусіна Л.О. Структурні зміни і економічний розвиток України: Монографія / [Геєць В.М., Шинкарук Л.В., Артьомова Т.І. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Л.В. Шинкарук ; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2011. – 696 с. 5. Охорона довкілля в Угоді про асоціацію Між Україною та ЄС. Доповідь Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС, Брюсель, 2017. – 88 с. 6. Financing Global Climate Change Mitigation. ECE Energy Series No. 37. UNITED NATIONS. New York and Geneva, 2010. – P. 39-43. 7. Daly H. Toward Some Operational Principles of Sustainable Development / H. Daly // Ecological Economics – 1990. – № 2. – С. 1-6. 8. Охорона довкілля в Угоді про асоціацію Між Україною та ЄС. Доповідь Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС, Брюсель, 2017. – 88 с. 9. Цілі розвитку тисячоліття: Україна – 2010 / Національна доповідь. – Міністерство економіки України. – К., 2010 р. 10. Порівняльний аналіз податку на викиди CO₂ та системи торгівлі викидами: висновки для України / Ю. Огаренко; за ред. Х. Рудницької // Національний екологічний центр України – НЕЦУ, 2011. – 36 с. 11. Потравка Л. О., Пічура В. І. Економічні аспекти вуглецевого землеробства в Україні. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука".Серія: "Економічні науки". 2023. №3 (71).С.73-80. 12. Pichura V., Domaratskiy Ye., Potravka L., Biloshkurenko O., Dobrovol'skiy A. Application of the Research on Spatio-Temporal Differentiation of a Vegetation Index in Evaluating Sunflower Hybrid Plasticity and Growth-Regulators in the Steppe Zone of Ukraine. Journal of Ecological Engineering. 2023. Vol. 24(6). P. 144-165. https://doi.org/10.12911/22998993/162782 13. Pichura V., Potravka L., Domaratskiy Y., Nikonchuk N., Samoilenko M. (2024) The Impact of Pre-Crops on the Formation of Water Balance in Winter Wheat Agrocenosis and Soil Moisture in the

	Steppe Zone. Journal of Ecological Engineering. 2024. №25 (3). P. 253-271 14. Pichura V., Potravka L., Domaratskiy Y., Drobitko A. Water balance of winter wheat following different precursors on the Ukrainian steppe. International Journal of Environmental Studies. 2024. DOI: 10.1080/00207233.2024.2314891 15. Pichura V., Potravka L. (2025) Impact of war on natural and climatic transformation of territories in the irrigation zone of Ukraine. Discover Applied Sciences. Vol. 7: article number 783. DOI https://doi.org/10.1007/s42452-025-07404-4
Інформаційні ресурси	1. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку: http://wdc.org.ua/ 2. Національний екологічний центр України: https://necu.org.ua/ 3. Всесвітній фонд дикої природи WWF: https://wwf.ua/about-wwf/about-wwf/ 4. Європейський еко-форум: https://www.eco-forum.org/ 5. Законодавство України: https://zakon.rada.gov.ua/laws 6. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського: http://www.nbuv.gov.ua/ 7. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: https://mepr.gov.ua/ 8. Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні: http://ecoosvita.org.ua/calc 9. Державна екологічна інспекція України: https://www.dei.gov.ua/ 10. Центр екологічної інформації: http://eco.ks.ua/eco_net.htm 11. Декларації «Зеленого» зростання: https://www.oecd.org/greengrowth/48634082 12. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), Publication «The Political Economy of Environmentally Related Taxes»: http://www.oecd.org/document/20/0,3343,en